

Mustafa AKDAĞ

Sosyal Güvenlik Denetmeni

4-b (Bağ-Kur) Sigortalılığı Kaldırılmalı Mı? 6111 Sayılı Kanun ile Getirilen Düzenlemeler Eşliğinde Son Durum Değerlendirmesi

1- GİRİŞ

4-b sigortalılığı söylemi 5510 sayılı Kanun'la diğer bir deyişle reformla birlikte geldi. Bazıları bu yeni sözcüğe alıştı. Bazıları ise halen Bağ-Kur demeye devam ediyor. 4-b sigortalılığı 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde düzenlendiği için kısaca bu söylem gelişmiştir. Kanunun bu bendinde genel olarak mülga 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu'na göre sigortalı sayılanlar ile 2926 sayılı Kanun'a göre çalışan çiftçiler sigortalı sayılmışlardır. Bunun yanında reformla birlikte isteğe bağlı prim ödeyenler ya da ödemek isteyenler de 4-b sigortalılığına dahil edilmiştir. Hizmet borçlanmalarında ise borçlanmanın yapıldığı sırada en son 4-b statüsünde sigortalı olan kişilerin borçlanması da 4-b sigortalılık statüsünde değerlendirilmektedir.

Primli sosyal güvenlik sisteminin karmaşıklığı ve 4-b sigortalılığından daha fazla, 4-a (SSK) sigortalılığından daha az günle yaşlılık

aylığı bağlandığından emeklilik yaşına gelmiş ya da emekliliği yaklaşmış kişilerin birçoğu 4-b sigortalısı sayılmamak için işyerlerini kapatmak ya da bir başkasına devretmek suretiyle kendilerine göre bir çözüm bulmaktadırlar. 4-b sigortalılığından ayrılmak isteyenlerin bir diğer nedeni de ilk sosyal güvenlik sistemine dahil olduğu tarihten sonra çalışmalarına aralıklı olarak devam eden, diğer bir anlatımla hizmetleri arasında boşluk olan kişilerin 4-a sigortalılık türünden daha erken yaşlarda yaşlılık aylığının bağlanmasıdır.

4-b sigortalılığı ile 4-a sigortalılığı konusunda bir diğer durum da iki statüde aynı anda sigortalı sayılan kişilerin sosyal güvenliklerinin hangisinin geçerli olacağı sorunudur. Reform öncesinde bu sorun bir protokol ile çözüme kavuşturulmuş, reform sonrasında da hangisi önce başlamışsa o statüdeki sigortalılığı kesintiye uğrayıncaya kadar diğer statüde sigortalılığı başlatılmamakta, önce başlayan sigortalılığı geçerli sayılmaktaydı. Bu durum 6111 sayılı torba Kanun ile değiştirilmiş ve 4-b sigortalılığının

önemi azaltılmıştır. Bu makalede 6111 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikler ışığında 4-b sigortalılığının son durumu ele alınacaktır.

II- 4-b SİGORTALISI SAYILANLAR

1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu'na (Bağ-Kur) göre sigortalı sayılan kişilerden hemen hemen hepsi 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendine göre sigortalı sayılmışlardır. Bunlar;

- Muhtarlar
- Kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan ticari kazanç veya serbest meslek kazancı nedeniyle gerçek veya basit usulde gelir vergisi mükellefi olanlar,
- Gelir vergisinden muaf olup, esnaf ve sanatkar siciline kayıtlı olanlar,
- Anonim şirketlerin yönetim kurulu üyesi olan ortakları,
- Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortakları,
- Diğer şirket ve donatma iştiraklerinin ise tüm ortakları, (kollektif şirketlerin ortakları, adi komandit şirketlerin tüm ortakları, limited şirketlerin ortakları, donatma iştirakleri ortakları)
- 10/7/1953 tarihli ve 6132 sayılı At Yarışları Hakkında Kanun'a tabi jokey ve antrenörlerdir.

Ayrıca, 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu gereğince sigortalı olan tarım Bağ-Kur'luları da 5510 sayılı Kanun'la 4-b sigortalısı olarak sayılmışlardır.

1479 sayılı Kanun'da sigortalı sayılan anonim şirketlerin kurucu ortakları (yönetim kurulu üyesi olan ortaklar hariç) 5510 sayılı Kanun'da sigortalı olarak sayılmamışlardır. Reform öncesinden kurucu ortak sıfatıyla sigortalı olan kişilerin olumsuz etkilenmemesi için 5510 sayılı Kanun'un geçici 22 inci maddesiyle bir çözüm bulunmuş, sigortalılıklarını devam ettirmek isteyenlerin bu maddenin yürürlük tarihinden itibaren altı ay içinde yazılı talepte bulunmaları halinde sigortalılıklarını aynen devam ettirilebilmesine olanak sağlanmıştır.¹

III-İSTEĞE BAĞLI SİGORTALILARIN DURUMU

Reform öncesinde SSK'lıların 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 85 inci maddesine göre isteğe bağlı prim ödeme imkanları vardı. Önceleri isteğe bağlı sigortalı olabilmek için kişilerin SSK sigorta numarasının var olması başvuru için yeterliydi.² Fakat 4842 sayılı Kanun'la isteğe bağlı olabilmek koşullarında değişiklik yapılmış ve 1080 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödenmiş olma koşulu getirilerek, kolayca isteğe bağlı sigortalı olabilmeye önüne geçilmiştir. Yine de kişiler SSK'dan maaş bağlanabilmesi için gerekli olan prim ödeme gün sayılarını isteğe bağlı olarak tamamlayabilmekte, eksik kalan günlerini bu yolla kapatabilmekteydi. Bağ-Kur'da ise zorunlu sigortalılık kapsamında olmayan kişiler, ev kadınları ve Türkiye'de ikamet eden yabancı uyruklular talepleri halinde isteğe bağlı sigortalı olabilmek olanağına sahiptiler. 5510 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle 01.10.2008 tarihinden itibaren 18 yaşını tamamlayıp Türkiye'de ikamet edenler ile Türkiye'de ikamet etmekte iken sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkelerdeki Türk vatandaşlarından zorunlu sigortalı olmayı gerektirecek şekilde çalışmayan veya sigortalı olarak çalışmakla birlikte ay içerisinde 30 günden az çalışan ya da tam gün çalışmayan, kendi sigortalılığı nedeniyle aylık bağlanmamış olan kişilere isteğe bağlı sigortalı olabilmek imkânı getirilmiştir.

Reform öncesinde kişiler SSK'dan veya Bağ-Kur'dan malullük ya da yaşlılık aylığı için gerekli prim ödeme gün sayılarını sigortalılık durumlarına göre ödeyebilmekte ve bu yolla aylığa kavuşabilmekteydi. Reform sonrasında isteğe bağlı prim ödeyen kişilerin hepsi ilk önce 4-b kapsamında sigortalı sayılmıştır. Fakat, 6111 sayılı Kanun'la yapılan değişikliklerle ay içerisinde 30 günden az çalışan veya 80 inci madde uyarınca prim ödeme gün sayısı, ay içindeki toplam çalışma saatinin 4857 sayılı Kanun'a göre belirlenen günlük normal çalışma saatine bölünmesi suretiyle hesaplanan sigortalıların aynı ay içerisinde isteğe bağlı

Asıl önemli noktalardan bir tanesi hizmet akdi ile kısmi süreli olarak 30 günden az çalışılan sürelerle 4-b sigortalılık hizmetlerinin çakışmasıdır.

sigortaya prim ödemeleri halinde, primi ödenen sürelerin, 4-a kapsamında sigortalılık süresi olarak kabul edileceği hüküm altına alınmıştır. Bu durumda olan sigortalıların ödemiş olduğu 01.10.2008 ile 24.02.2011 tarihleri arası isteğe bağlı sigorta primleri 4-b kapsamında, 25.02.2011 tarihi ve sonrasında ödenen isteğe bağlı sigorta primleri 4-a kapsamında değerlendirilecektir.³ Kamu idarelerinde çalışıp da iş sözleşmesi askıda olanlardan isteğe bağlı sigortaya müracaat edenlerin ödedikleri primler de 4-b kapsamında sigortalı değerlendirilecektir.⁴

İsteğe bağlı sigortalılıkla ilgili 6111 sayılı Kanunla yapılan bir değişiklik de ülkemiz ile sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkelerde iş yapan ve yurt dışındaki bu işyerlerinde çalıştırılmak üzere götürülen Türk işçilerin ödedikleri isteğe bağlı sigorta primlerinin değiştirilmesidir. 01.10.2008 tarihinden sonra bu durumda olan sigortalılar kısa vadeli sigorta ve genel sağlık sigortası yönünden zorunlu sigortalı sayılmışlar, uzun vadeli sigorta kolları yönünden ise isteklerine bağlı olarak isteğe bağlı sigortalı olabilme imkanı sağlanmıştır. Sigortalılık statüsü ise kısa vadeli sigorta kolları ve genel sağlık sigortası açısından 4-a, isteğe bağlı prim ödemeleri halinde ise ödedikleri bu primlerin uzun vadeli sigorta kolları açısından 4-b sigortalısı sayılacağı hüküm altına alınmıştır. Bu uygulamaya 6111 sayılı Kanun'un 24 üncü maddesi ile son verilmiş, isteğe bağlı ödenen bu primlerin 01.10.2008 tarihinden geçerli olarak 4-a sigortalılık statüsünde değerlendirileceği kabul edilmiştir.⁵

IV-HİZMET BORÇLANMASI YAPANLARIN DURUMU

5510 sayılı Kanun'un 41 inci maddesine göre sigortalıların;

“a) Kanunları gereği verilen ücretsiz doğum ya da analık izni süreleri ile 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında ki sigortalı kadının, iki defaya mahsus olmak üzere doğum tarihinden sonra iki yıllık süreyi geçmemek kaydıyla hizmet akdine istinaden işyerinde çalışmaması ve çocuğunun yaşaması şartıyla talepte bulunulan süreleri,

b) Er veya erbaş olarak silâh altında veya yedek subay okulunda geçen süreleri,

c) 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında olanların, personel mevzuatına göre aylıksız izin süreleri,

d) Sigortalı olmaksızın doktora öğrenimi veya tıpta uzmanlık için yurt içinde veya yurt dışında geçirdikleri normal doktora veya uzmanlık öğrenim süreleri,

e) Sigortalı olmaksızın avukatlık stajını yapanların normal staj süreleri,

f) Sigortalı iken herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözaltına alınanlardan bu suçtan dolayı beraat edenlerin tutuklulukta veya gözaltında geçen süreleri,

g) Grev ve lokavtta geçen süreleri,

h) Hekimlerin fahrî asistanlıkta geçen süreleri,

i) Seçim kanunları gereğince görevlerinden istifa edenlerin, istifa ettikleri tarih ile seçimin yapıldığı tarihi takip eden ay başına kadar açığa geçirdikleri süreleri,

i) Bu bendin yürürlüğe girdiği tarihten sonraki sürelerle ilişkin olmak üzere, 4857 sayılı Kanuna göre kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışan sigortalıların, kısmi süreli çalıştıkları aylara ait eksik süreleri,” borçlanılabilir.

Bu hizmetlerden (c) ve (i) bentleri gereğince borçlanılan süreler 5510 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendine göre sigortalı olarak değerlendirilecektir.

5510 sayılı Kanun'un 41 inci maddesine 6111 sayılı Kanun'un 30 uncu maddesiyle eklenen (i) bendine göre, 4857 sayılı Kanun'a göre kısmi süreli iş sözleşmesiyle çalışanların, 25/2/2011 tarihinden sonraki sürelerine ait 30 günden eksik kalan sürelerinin borçlanması durumunda ise yapılacak borçlanmalarla kazanılan sigortalılık süreleri 4-a kapsamında değerlendirilecektir.

Sosyal güvenlik sistemindeki en büyük çarpıklık, kendisini yaşlılık aylığının hesaplanmasında göstermektedir.

Sigortalıların borçlanabileceği bu sürelerden birinci fıkranın (a), (b), (d), (e), (f), (g) ve (h) bentleri gereği borçlananlar, borçlandığı tarihteki 4 üncü maddenin birinci fıkrasının ilgili bendine göre, yani borçlanma başvurusunu yaptığı sırada ya da en son hangi statüde sigortalılığı mevcutsa o statüde sigortalı sayılacaktır.

Reform sonrasında SSK şartlarından yaşlılık aylığı bağlanması için gerekli prim ödeme gün sayılarını borçlanma ile dolduracak sigortalılardan en son isteğe bağlı sigorta primi ödeyenlerle 4-b kapsamında sigortalılığı devam edenler, borçlandıkları sırada ödedikleri primler 4-b kapsamında sayıldığından yaşlılık aylığına hak kazanma şartları 4-b sigortalılığına dönüşmüş ve aylık almaya hak kazanmamışlardır.⁶ Borçlanma tutarının iadesi de mümkün olmadığından bu durum mağduriyet yaşanmasına neden olmuştur. Bu mağduriyet Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği'nin 66 ncı maddesine 16/6/2011 tarih, 27966 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin 8 inci maddesiyle eklenen 11 inci fıkra ile giderilmiştir. Bu düzenlemeyle "5510 sayılı Kanunun 41 inci maddesine göre yapılan borçlanmalarda aylık bağlanmamış olması şartıyla borçlanma tutarının tamamı sigortalının talebi halinde bir defaya mahsus olmak üzere iade edilir." hükmü getirilmiş ve bu durumda olan sigortalılar için borçlanmayı iptal ettirip, eski şartlarına geri dönebilme imkanı sağlanmıştır.

V- 4-a SİGORTALILIĞI İLE 4-b SİGORTALILIĞININ ÇAKIŞMASI HALİNDE HANGİSİNİN GEÇERLİ OLACAĞI

Reform öncesi, yani 01.10.2008 tarihinden

önce sigortalının aynı anda SSK ve Bağ-Kur hizmetlerinde bir çakışma olması durumunda SSK'nın 09.02.1993 tarih 16-60 Ek Genelgesi, Bağ-Kur'un 06.08.1993 tarihli ve 1993-1 sayılı talimatı ve 18.09.1998 tarihli Sosyal Güvenlik Kurumlarına Tabi Geçen Hizmetlerin Birleştirilmesiyle Bu Kurumlar Arasında Diğer İşlemlere İlişkin Protokol'e göre işlem yapılmaktaydı. SSK Genelgesinde, Bağ-Kur talimatında ve Protokol'de, aynı anda SSK-Bağ-Kur çakışması olduğunda hangi statüdeki sigortalılık önce başladıysa o statüdeki sigortalılık kesintiye uğrayıncaya kadar diğer statüdeki sigortalılık devreye girmemekteydi. Böylelikle hem mükerrer sigortalılık engellenmiş, hem de her iki sigortalılık türünün önem dereceleri aynı şekilde korunmuştu.

Kanun koyucu, reform sonrasında da yani 01.10.2008 tarihinden 28.02.2011 tarihine kadar sigortalının, 5510 sayılı Kanun'a göre 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinde yer alan sigortalılık hallerinden birden fazlasına aynı anda tabi olmasını gerektirecek şekilde çalışması halinde; öncelikle aynı maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında, (c) bendi kapsamında çalışması yoksa ilk önce başlayan sigortalılık ilişkisi esas alınarak sigortalı sayılacağına hükmetmiştir.⁷ Bu uygulama devam ederken 5510 sayılı Kanun'un 53 üncü maddesinin birinci fıkrası 6111 sayılı Kanun'un 33. maddesi ile değiştirilmiştir. Bu değişikliklerle birlikte "sigortalının 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerinde yer alan sigortalılık statüleri ile (c) bendinde yer alan sigortalılık statüsüne aynı anda tabi olacak şekilde Kanun kapsamına girmesi halinde öncelikle aynı maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında, (a) ve (b) bentlerinde yer alan sigortalılık statülerine tabi olacak şekilde Kanun kapsamına girmesi halinde ise aynı maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılır." hükmü getirilmiştir. Aynı zamanda "sigortalılık hallerinin çakışması nedeniyle Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki sigortalılığı esas alınanlar, yazılı talepte bulunmak ve Kanunun 82 nci maddesine göre belirlenen prime esas kazanç alt sınırı ve üst sınırına ilişkin hükümler saklı

olmak kaydıyla, esas alınmayan sigortalılık statüsü kapsamında talep tarihinden itibaren prim ödeyebilirler. Bu şekilde ödenen primler; iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından sağlanan haklar yönünden, Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında sigorta-

lık statüsünde, kısa vadeli sigorta kollarından sağlanan diğer yardımlar ile uzun vadeli sigorta kollarından sağlanan yardımlar yönünden ise Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalılık statüsünde değerlendirilir.” hükmü de getirilerek bu du-

TABLO I- SSK'YA GÖRE YAŞLILIK AYLIĞI BAĞLANMA ŞARTLARI

İşe Başlama Tarihi	ERKEK SİGORTALILAR			İşe Başlama Tarihi	KADIN SİGORTALILAR		
	Tamamlaması Gereken Sigortalılık Süresi (Yıl)	Tamamlaması Gereken Yaş	Tamamlaması Gereken Prim Ödeme Gün Sayısı		Tamamlaması Gereken Sigortalılık Süresi (Yıl)	Tamamlaması Gereken Yaş	Tamamlaması Gereken Prim Ödeme Gün Sayısı
08.09.1976 ve daha öncesi	25	Yok	5000	08.09.1981 öncesi	20	Yok	5000
09.09.1976-23.05.1979 arasında	25	44	5000	09.09.1981-23.05.1984 arasında	20	40	5000
24.05.1979-23.11.1980 arasında	25	45	5000	24.05.1984-23.05.1985 arasında	20	41	5000
24.11.1980-23.05.1982 arasında	25	46	5075	24.05.1985-23.05.1986 arasında	20	42	5075
24.05.1982-23.11.1983 arasında	25	47	5150	24.05.1986-23.05.1987 arasında	20	43	5150
24.11.1983-23.05.1985 arasında	25	48	5225	24.05.1987-23.05.1988 arasında	20	44	5225
24.05.1985-23.11.1986 arasında	25	49	5300	24.05.1988-23.05.1989 arasında	20	45	5300
24.11.1986-23.05.1988 arasında	25	50	5375	24.05.1989-23.05.1991 arasında	20	46	5375
24.05.1988-23.11.1989 arasında	25	51	5450	24.05.1990-23.05.1991 arasında	20	47	5450
24.11.1989-23.05.1991 arasında	25	52	5525	24.05.1991-23.05.1992 arasında	20	48	5525
24.05.1991-23.11.1992 arasında	25	53	5600	24.05.1992-23.05.1993 arasında	20	49	5600
24.11.1992-23.05.1994 arasında	25	54	5675	24.05.1993-23.05.1994 arasında	20	50	5675
24.05.1994-23.11.1995 arasında	25	55	5750	24.05.1994-23.05.1995 arasında	20	51	5750
24.11.1995-23.05.1997 arasında	25	56	5825	24.05.1995-23.05.1996 arasında	20	52	5825
24.05.1997-23.11.1998 arasında	25	57	5900	24.05.1996-23.05.1997 arasında	20	53	5900
24.11.1998-08.09.1999 arasında	25	58	5975	24.05.1997-23.05.1998 arasında	20	54	5975
09.09.1999-30.04.2008 arasında	25	60	7000	24.05.1998-23.05.1999 arasında	20	55	5975
				24.05.1999-08.09.1999 arasında	20	56	5975
				09.09.1999-30.04.2008 arasında	20	58	7000

TABLO II- BAĞ-KUR'A GÖRE YAŞLILIK AYLIĞI BAĞLANMA ŞARTLARI

ERKEK SİGORTALILAR		KADIN SİGORTALILAR	
01.06.2002 Tarihi İtibariyle 25 Tam Yılın Tamamlanmasına Kalan Süre	Yaş Şartı	01.06.2002 Tarihi İtibariyle 20 Tam Yılın Tamamlanmasına Kalan Süre	Yaş Şartı
2 Tam Yıl veya Daha Az	44	2 Tam Yıl veya Daha Az	40
3 Yıl 6 Ay veya Daha Az	45	3 Tam Yıl veya Daha Az	41
3 Yıl 6 Aydan Fazla, 5 Tam Yıl veya Daha Az	46	3 Tam Yıldan Fazla, 4 Tam Yıl veya Daha Az	42
5 Yıldan Fazla, 6 Yıl 6 Ay veya Daha Az	47	4 Tam Yıldan Fazla, 5 Tam Yıl veya Daha Az	43
6 Yıl 6 Aydan Fazla, 8 Tam Yıl veya Daha Az	48	5 Tam Yıldan Fazla, 6 Tam Yıl veya Daha Az	44
8 Tam Yıldan Fazla, 9 Yıl 6 Ay veya Daha Az	49	6 Tam Yıldan Fazla, 7 Tam Yıl veya Daha Az	45
9 Yıl 6 Aydan Fazla, 11 Tam Yıl veya Daha Az	50	7 Tam Yıldan Fazla, 8 Tam Yıl veya Daha Az	46
11 Tam Yıldan Fazla, 12 Yıl 6 Ay veya Daha Az	51	8 Tam Yıldan Fazla, 9 Tam Yıl veya Daha Az	47
12 Yıl 6 Aydan Fazla, 14 Tam Yıl veya Daha Az	52	9 Tam Yıldan Fazla, 10 Tam Yıl veya Daha Az	48
14 Tam Yıldan Fazla, 15 Yıl 6 Ay veya Daha Az	53	10 Tam Yıldan Fazla, 11 Tam Yıl veya Daha Az	49
15 Yıl 6 Aydan Fazla, 17 Tam Yıl veya Daha Az	54	11 Tam Yıldan Fazla, 12 Tam Yıl veya Daha Az	50
17 Tam Yıldan Fazla, 18 Yıl 6 Ay veya Daha Az	55	12 Tam Yıldan Fazla, 13 Tam Yıl veya Daha Az	51
18 Yıl 6 Aydan Fazla, 20 Tam Yıl veya Daha Az	56	13 Tam Yıldan Fazla, 14 Tam Yıl veya Daha Az	52
20 Tam Yıldan Fazla, 21 Yıl 6 Ay veya Daha Az	57	14 Tam Yıldan Fazla, 15 Tam Yıl veya Daha Az	53
21 Yıl 6 Aydan Fazla, 22 Tam Yıl	58	15 Tam Yıldan Fazla, 16 Tam Yıl veya Daha Az	54
09.09.1999 ila 30.04.2008 Tarihleri Arası Sigortalı Olan	60	16 Tam Yıldan Fazla veya 17 Tam Yıl	55
		09.09.1999 ila 30.04.2008 Tarihleri Arası Sigortalı Olan	58

rumda olan sigortalıların istemesi halinde prim ödemeye devam edebileceği hakkı da tanınmıştır. Fakat primi ister ödesin ister ödemesin her iki koşulda da bu sigortalının uzun vadeli sigorta kolları yönünden sigortalılıklarının 4-a kapsamında değerlendirileceği bir gerçektir. Konuyu farklı bir açıdan ele alırsak 01.03.2011 tarihinden sonra hangi statünün önce başladığının bir anlamı yoktur. Kişi tam zamanlı ya da kısmi zamanlı hizmet akdiyle çalışmaya başlarsa 4-b sigortalılığı sonlandırılacak ve 4-a sigortalılığı başlatılacaktır. Sonuç olarak 4-a sigor-

talılığının önemi artırılmış, 4-b sigortalılığının önemi azaltılmıştır.

Asıl önemli noktalardan bir tanesi de hizmet akdi ile kısmi süreli olarak 30 günden az çalışılan sürelerle 4-b sigortalılık hizmetlerinin çakışmasıdır. 30 günden az veya puantaj kayıtları ile çalışıp, aynı zamanda 4-b kapsamında sigortalı sayılan ve hizmetleri çakışan bir kişinin eksik kalan sürelerini 4-a kapsamında sigortalılığı sona ermedikçe 4-b kapsamında sigortalı sayılmayacağı için ödeyememesidir. Bu durumdaki sigortalılar eksik günlerini ya isteğe bağlı

Sosyal güvenlik sisteminin karmaşıklığı ve aylığa hak kazanma koşullarının farklılığı, kişileri muvazaalı işlemlere sevk etmektedir.

sigortaya müracaat ederek ödeyecekler ya da hizmet borçlanması yapacaklardır.⁸ 6111 sayılı Kanun'un 33 üncü maddesi ile yapılan bu değişiklikten sonra zorunlu sigortalılık kavramı da delinmiş ve zorunlu sigortalılıktan isteğe bağlı sigortalılığa zorunlu bir dönüş olmuştur.

VI-YAŞLILIK AYLIĞI BAĞLANMA ŞARTLARINDA SSK'LILARIN AVANTAJI

Sosyal güvenlik sistemindeki en büyük çarpıklık kendisini yaşlılık aylığının hesaplanmasında göstermektedir. SSK'da gün hesabı ve sigortalılık süresi,⁹ Bağ-Kur'da ise kadın sigortalılarda 20 tam yıl, erkek sigortalılarda ise 25 yıl prim ödenmesi ölçü alınarak yaşlılık aylığı bağlanmaktadır. Bu durumun istisnaları olmakla birlikte genel anlamda konuyu ele alırsak SSK şartlarına göre yaşlılık aylığı bağlanma şartları Tablo I'de, Bağ-Kur şartlarına göre yaşlılık aylığı bağlanma şartları Tablo II'de gösterilmiştir.

Yukarıdaki tablolardan da anlaşılacağı üzere SSK'ya göre işe başlama tarihlerinin önemi büyüktür. İlk işe başlama tarihlerine göre prim ödeme gün sayıları değişmektedir. Bağ-Kur'a göre ise hangi tarihte işe başlanıldığından ziyade erkek sigortalılar için 25 tam yılı, kadın sigortalılar için ise 20 tam yılı hangi tarihte doldurduğunun önemi büyüktür. Hal böyle olunca çalışma hayatına erken başlayan fakat hizmetleri kesintilerle devam eden ve prim ödeme gün sayısı az olan kişilerin SSK'dan daha az prim ödeme gün sayısı ile daha erken yaşlarda aylık almaya başlaması dikkat çekmektedir.

Sosyal güvenlik sisteminin karmaşıklığı ve aylığa hak kazanma koşullarının farklılığı kişileri muvazaalı işlemlere sevk etmektedir. Gerçekte var olmayan yani hizmet akdinin unsurlarını yerine getirmeyen sadece sosyal güvenlik

mevzuatına göre erken ya da daha az prim ödeme gün sayısı ile maaş bağlanabilmesi için yapılan hizmet akdi sözleşmesi muvazaalıdır. Muvazaalı hizmet akdi sözleşmesi neticesinde yapılan 4-a sigortalılığı da geçersizdir. Tabi Kurum'ca tespit edilmesi halinde. Tespit işleminin zorluğu göz önüne alınırsa bir çok kişi gerçekte hizmet akdi ile çalışmadan Kurum'dan SSK şartlarıyla aylığa kavuşmaktadır.

Aynı zamanda 4-a, 4-b sigortalılık ayırımından dolayı dolandırıcılık da artmıştır. Bir çok kişi kendisini 4-a kapsamında sigortalı gösterecek işyeri arayışına girmiş ve arayış içindeki bu kişiler sahte işyeri açan çetelerin eline düşmüş ve sahte sigortalı¹⁰ olarak mağdur olmuşlardır. Bu sahte işyerleriyle sadece sigortalılar mağdur edilmemiş, Sosyal Güvenlik Kurumu da zarara uğratılmıştır.

VII- SONUÇ VE ÖNERİLER

Yukarıda genişçe anlatıldığı şekilde artık 4-b sigortalılığının önemi azaltılmıştır. Farklı bir yaklaşımla artık sigortalılar 4-b sigortalılık statüsünden kolayca 4-a sigortalılık statüsüne geçebilmektedirler. Bunun için özel bir çaba harcamaya gerek kalmadan, hiçbir şekilde vergi mükelleflüğinden ya da ticari şirket ortaklığından ayrılmadan hatta kısmi süreli bir iş bularak diğer bir ifadeyle esnaflığın, tacirliğin, ya da patronluğun yanında biraz işçi, yani hizmet akdiyle bir başkasının yanında çalışan olursanız 4-b sigortalılık türünden 4-a sigortalılık türüne geçebilirsiniz. 4-b sigortalılık türünün önemi bu kadar azalmışken tümünden kaldırılması herkes için iyi olacaktır. 4-b sigortalılığının kaldırılmasıyla muvazaalı hizmet sözleşmesiyle gerçek dışı 4-a sigortalı bildirimlerin önüne geçilecek, gereksiz yere emek ve zaman kayıpları yaşanmayacak, en önemlisi de 5510 sayılı Kanun'daki karmaşıklık az da olsa giderilecektir. Kurum'un iş ve işlemleri önemli ölçüde azalacak, emeklilik yaşına yaklaşmış kişileri Yasada yeri olmayan arayışlar içine sokmaktan kurtaracak, SSK-Bağ-Kur ayırımından sonra 4-a ve 4-b ayırımına da son verecek, sosyal güvenlik sisteminin birleşmesi biraz daha sağlanmış olacaktır. Ayrıca 4-b sigortalılık statüsünün kaldırılmasıyla kişiler 4-a kapsamında sigortalı olacakları işyeri

arayışına girmeyecek, sahte işyeri açan çetelere de kısmen darbe vurulacak ve bundan dolayı Kurum zararı önlenmiş olacaktır.

Görüldüğü üzere 4-b sigortalılığının kaldırılmasının faydaları saymakla bitmeyecek kadar çoktur. Dolayısıyla 4-b sigortalılığının kaldırılarak, bu kapsamda çalışan kişilerin hizmetlerinin ise belirli bir tarihten sonra 4-a sigortalılık türünden sayılması yönünde yasal bir düzenlemenin yapılması tüm bu sorunları çözecek ve herkesin yararına olacaktır. Bu yasal düzenleme yapılırken dikkat edilmesi gereken husus ise, kişilerin emeklilik şartlarının korunması gerektiğidir.

DİPNOTLAR

- 1 İsa Karakaş, Uygulamalı Sosyal Güvenlik El Kitabı, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara: 2009, s. 416.
- 2 Ali Güzel, Ali Rıza Okur, Nurşen Caniklioğlu, Sosyal Güvenlik Hukuku, 12. Baskı, Beta Basım, İstanbul: 2009, s. 171.
- 3 Sosyal Güvenlik Kurumu Genelgesi, 05.04.2011 Tarih ve 2011-36 Sayılı, Md. 5.1, s. 28.
- 4 Sosyal Güvenlik Kurumu Genelgesi, 05.04.2011 Tarih ve 2011-36 Sayılı, Md. 5.2, s. 29.
- 5 5510 Sayılı Kanununun 5 inci Maddesinin birinci fıkrasının (g) bendine göre "(Ek: 17/4/2008-5754/3 md.) Ülkemiz ile sosyal güvenlik sözleşmesi olmayan ülkelerde iş üstlenen işverenlerce yurt dışındaki işyerlerinde çalıştırılmak üzere götürülen Türk işçileri 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılır ve bunlar hakkında kısa vadeli sigorta kolları ile genel sağlık sigortası hükümleri uygulanır. Bu sigortalıların uzun vadeli sigorta kollarına tabi olmak istemeleri halinde, 50 nci maddenin ikinci fıkrasındaki Türkiye'de yasal olarak ikamet etme şartı ile aynı fıkranın (a) bendinde belirtilen şartlar aranmaksızın haklarında isteğe bağlı sigorta hükümleri uygulanır. Bu kapsamda, isteğe bağlı sigorta hükümlerinden yararlananlardan ayrıca genel sağlık sigortası primi alınmaz (Ek cümle: 13/2/2011-6111/24 md.). Bu bent kapsamında yurt dışındaki işyerlerinde çalışan sigortalıların, bu sürede ödedikleri isteğe bağlı sigorta primleri 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalılık sayılır."
- 6 2829 sayılı Kanun'da yaşlılık aylığına bağlanmasında hizmeti geçmiş son yedi yıldan hangisi fazla ise o statüden aylık bağlanacağı kararlaştırılmıştır. Bu durumda borçlanılan süre son 4-b hizmetleri ile değerlendirildiğinde son yedi yıllık sürede 3,5 yıldan daha fazla prim ödeme gün sayısı olduğunda 4-b şartları ile aylık bağlanma durumu ortaya çıkmaktadır.
- 7 Müjdat Şakar, Sosyal Sigortalar Uygulaması, 9. Baskı, Beta Basım, İstanbul: 2009, s. 118.
- 8 Sosyal Güvenlik Kurumu Genelgesi, 05.04.2011 Tarih ve 2011-36 Sayılı, Md. 6.1.4.1, s. 35.
- 9 "Sigortalılık süresi, sigortalılığın başlangıcı ile aylık talebinde bulunulan tarih arasında geçen süredir." Mustafa Kurca, Tüm Yönleriyle Emeklilik, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara: 2004, s. 48.
- 10 Bekir Geçer, Sosyal Güvenlik Uygulamaları İşveren Rehberi, Acar Basım (Hesap Uzmanları Derneği Yayını), İstanbul: 2009, s. 100.